

Arbozorg aardig in beweging

Monique van Blijswijk

Voorzichtig optimistisch. Dat is de teneur van de Arbobalans '98. In deze balans, die is opgesteld door het ministerie SZW en jaarlijks zal verschijnen, staan cijfers over de stand van de arbozorg in Nederland. Deze cijfers moeten overheid, arbodiensten, verzekeraars, werkgevers, werknemers en arbocoördinatoren helpen bij het verder terugdringen van risico's op de werkvloer. De balans is voor een groot deel gebaseerd op enquêtes van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), aangevuld met cijfers van de Arbeidsinspectie (AI). De Arbobalans geeft informatie op hoofdpunten. Gedetailleerde cijfers staan in apart verschenen rapporten. Een daarvan gaat over de arbozorg in middelgrote bedrijven in de marktsector.

Voorzichtig optimisme ook wat betreft de arbozorg in het middelgroot bedrijf (10 tot 99 werknemers). Uit onderzoek van de AI in het middelgrote bedrijf in nijverheid, handel en dienstverlening blijkt dat ziekteverzuim en arbeidsomstandigheden daar op de agenda staan. Waarbij de aandacht voor het nemen van maatregelen op het gebied van ziekteverzuim overigens groter is. Ook zijn de bedrijven verder met het voldoen aan formele verplichtingen uit de Arbowet (RI&E, plan van aanpak, ziekteverzuimbeleid, bedrijfshulpverlening, begeleiding zieke werknemers, arbeidsgezondheidskundig spreekuur, PAGO) dan met het invullen van die verplichtingen in de praktijk. Een bedrijf moet de instrumenten die de wet aanreikt in de praktijk gebruiken om goede arbeidsomstandigheden te creëren. Pas dan is sprake van systematische arbozorg. Aan de hand van dit criterium blijken er bedrijven te zijn die heel ver zijn met arbozorg, en bedrijven waar nauwelijks sprake is van arbozorg (uitgedrukt in percentages blijkt dat 49 procent van de bedrijven in de praktijk weinig of niets doet aan arbozorg). Een grote groep bedrijven

bevindt zich echter tussen deze twee uitersten. Berekeningen in het onderzoeksrapport geven aan dat de nijverheid het verst is met de systematische arbozorg, gevolgd door de dienstverlening en de handel. De verklaring voor dit achterblijven kan zijn dat de handel pas sinds 1 januari 1998 verplicht is aangesloten bij een arbodienst.

Aandacht

Het middelgrote bedrijf komt volgens de Arbobalans dus aardig in beweging als het gaat om arbozorg. Een overzicht van de stand van zaken.

RI&E

Het onderzoek van de AI toont aan dat, ofschoon nog maar sinds kort aan de slag gegaan met verplichtingen genoemd in de Arbowet, 44 procent van de bedrijven beschikt over een risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E). Verder geeft 23 procent aan bezig te zijn met het opstellen van een RI&E. De risico's in het middelgrote bedrijf worden meestal geïnventariseerd door de arbodienst, vaak in samenwerking met een leidinggevende. De ondernemingsraad is meestal op de hoogte van de uitslag van de

RI&E, individuele werknemers worden echter minder goed op de hoogte gebracht. Verder blijkt dat 26 procent van de bedrijven de RI&E nog wel eens bekijkt voor eventuele aanpassingen. Aanleiding hiervoor zijn veranderingen in het productieproces en gemaakte afspraken om na een bepaalde periode het document te herzien.

Ook het plan van aanpak (met het van kracht worden van de Arbowet 1998 verdwijnen het arbojaarplan en het arbojaarverslag; zij maken plaats voor een jaarlijkse schriftelijke rapportage over de uitvoering van het plan van aanpak over de RI&E) lijkt langzaam maar zeker verankerd in het middelgroot bedrijf. Volgens het rapport beschikt 31 procent inmiddels over een plan van aanpak waarin staat welke maatregelen genomen moeten worden om de arbeidsomstandigheden te verbeteren en wie daarvoor verantwoordelijk is. Om vast te stellen of het plan daadwerkelijk wordt gebruikt voor het verbeteren van de arbeidsomstandigheden, is bedrijven gevraagd of er al actiepunten uit het plan waren uitgevoerd. Bijna 90 procent van de bedrijven gaf een bevestigend antwoord. Actiepunten die zij noemden hadden betrekking op de aanschaf van persoonlijke beschermingsmiddelen, betere luchtbehandeling en op het aanpassen van het meubilair en/of de beeldschermwerkplek. Een ander actiepunt betrof de verplichting om bedrijfshulpverlening in te stellen. Van de bedrijven die werken met een plan van aanpak, heeft 90 procent aangegeven welke prioriteit de te nemen maatregelen hebben. Verder meldt 76 procent van de bedrijven dat zij het plan van aanpak bespreken met de werknemers.

Opvallend is dat bijna driekwart van de werkgevers die beschikken over een RI&E en een plan van aanpak, van mening is dat de arbeidsomstandigheden in het bedrijf zijn verbeterd door deze instrumenten. Werkgever en werknemer gaan bewuster om met arbeidsomstandigheden. De concrete actiepunten uit het plan van aanpak ervaren zij als een verbetering.

in middelgroot bedrijf

FOTO: CHRIS PENNARTS

Investeren in arbo: 48 procent van de bedrijven geeft geld uit aan aanschaf pbm.

Ziekteverzuim

Het middelgroot bedrijf voldoet vaker aan verplichtingen die direct te maken hebben met ziekteverzuim dan aan verplichtingen die te maken hebben met arbozorg. De meest voor de hand liggende verklaring hiervoor is dat de werkgever zelf moet opdraaien voor de kosten van het ziekteverzuim van zijn werknemers. Inmiddels heeft 90 procent van de bedrijven een ziekteverzuimbeleid, waarin procedures zijn vastgelegd over het ziek-melden, het begeleiden van zieke werknemers en het voorkómen van ziekte. Binnen de handel is de aandacht voor het voorkómen van ziekte laag. Van de bedrijven in deze sector zet 27 procent zich in om ziekte te voorkomen, tegen 39 procent in de nijverheid en 45 procent in de dienstverlening.

Arbodienst

De relatie tussen het middelgrote bedrijf en de arbodienst is een feit: 80 procent van de bedrijven laat zich ondersteunen bij de begeleiding van zieke werknemers, 71 procent maakt gebruik van het arbeidsgezondheidskundig spreekuur en 33 procent laat zich bijstaan voor het PAGO. Binnen nijverheid, handel en dienstverlening heeft 47 pro-

cent van de bedrijven de werknemers schriftelijk op de hoogte gebracht van de mogelijkheid het spreekuur te bezoeken; 36 procent heeft dit mondeling gedaan.

Zorgsystemen

Naast toenemende aandacht voor een systematische aanpak van de arbozorg, zijn bedrijven soms ook bezig met een systematische aanpak op het gebied van kwaliteits- en/of milieuzorg. Van de onderzochte bedrijven heeft 31 procent een

kwaliteitszorgsysteem, waarbij het zeer vaak gaat om een systeem uit de ISO-9000 serie. Het is nu de nijverheid die vooroploopt: 41 procent van de bedrijven werkt aan kwaliteitszorg, tegen respectievelijk 28 procent en 19 procent in de handel en de dienstverlening. Op de vraag of een kwaliteitszorgsysteem positieve invloed heeft op de arbeidsomstandigheden, gaf bijna 70 procent van de werkgevers een bevestigend antwoord. Aandacht voor kwaliteitszorg brengt een bewustwordingsproces op gang, >>

Rapporten bestellen

De Arbobalans '98 is gratis verkrijgbaar bij het ministerie SZW, Directie Voorlichting, Bibliotheek en Documentatie. Postbus 90801, 2509 LV Den Haag. De Arbobalans is, naast het rapport 'Arbozorg in het middelgrote bedrijf - een verkennend onderzoek', ook gebaseerd op de rapporten 'Arbidsomstandigheden 1998 - monitoring via personen', 'Civielrechtelijke arbozaken - een verkenning van de praktijk en van mogelijkheden tot monitoring' en 'Aspecten van arbeidsomstandigheden in cao's - een onderzoek van de Arbeidsinspectie naar afspraken in cao's omtrent fysieke en fysieke belasting, gevaarlijke stoffen, werkdruk, seksuele intimidatie, agressie en geweld'. De vier rapporten zijn te bestellen bij Elsevier bedrijfsinformatie bv, afdeling Verkoop. Postbus 16400, 2500 BK Den Haag. Telefoon: 070 - 3819900. Fax: 070 - 3338399.

Bladeren door de Arbobalans

De 22 pagina's tellende Arbobalans '98 is opgedeeld in zes hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk staat in het kort het waarom van arbomonitoring en de noodzaak van het sluiten van convenanten tussen overheid en bedrijfstakken waar werknemers veel risico's lopen.

In hoofdstuk twee een opsomming van de meest voorkomende risico's: krachtsuitoefening, beeldschermwerk, schadelijk geluid, mechanische trillingen en werkdruk. In dit hoofdstuk ook aandacht voor het blootstaan aan meerdere risico's tegelijk.

Het derde hoofdstuk schenkt aandacht aan werk en gezondheid. Dit deel van de balans doet verslag van een CBS-enquête over klachten die werknemers relateren aan het werk en wat de gevolgen daarvan zijn. Ook de melding van beroepsziekten aan de arbodienst krijgt aandacht.

Hoofdstuk vier meldt de specifieke risico's die extra aandacht moeten krijgen van overheid, arbodienst en werkgevers en werknemers. Het gaat hier om chemische belasting (denk aan OPS), ioniserende straling (onder andere in de gezondheidszorg), belastende klimaatomstandigheden en werken in en om installaties met gevaarlijke chemische stoffen. Een ander aandachtspunt in dit hoofdstuk: de arbeidsongevallen in Nederland. In 1997 vonden naar schatting 175.000 ongevallen plaats, waarvan tenminste 134 met dodelijke afloop. Van die 175.000 ongevallen gaven 110.000 aanleiding tot een medische behandeling. Bij de AI werden slechts 3600 ongevallen (inclusief die 134) gemeld. Om een beter beeld van het aantal arbeidsongevallen te krijgen, verplicht de Arbowet 1998 bedrijven tot het registreren van ongevallen op de werkvloer.

Hoe Nederland er op het gebied van arbeidsomstandigheden voor staat, staat in hoofdstuk vijf van de Arbobalans '98. De uitslag is vrij gunstig. Alleen wat betreft de werkdruk en de repeterende arbeid scoort Nederland ongunstig ten opzichte van de Europese lidstaten. Een vergelijking: in Duitsland geeft 39 procent van de werknemers aan last te hebben van het werktempo, terwijl dit percentage bij ons op 58 procent ligt.

Ten slotte hoofdstuk zes, waarin aandacht voor de arbozorg in bedrijven. Uit dit deel blijkt het voorzichtige optimisme van de overheid over de arbeidsomstandigheden in Nederland. Zo meldt SZW met enige trots dat 92 procent van de bedrijven is aangesloten bij een gecertificeerde arbodienst (dat is 95 procent van het aantal werknemers). En ook de aandacht voor de risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) neemt toe. In dit hoofdstuk verder aandacht voor de rol van de ondernemingsraden en de certificatieregelingen. Als laatste schenkt hoofdstuk zes kort aandacht aan de inzet van juridische middelen, waarbij de samenstellers opmerken dat juridische dwang het sluitstuk is bij het bevorderen van goede arbeidsomstandigheden.

heftruckopleiding en cursus omgaan met agressie. Volgens 73 procent van de werkgevers werkt een dergelijk project positief door op de arbeidsomstandigheden. Vooral de positieve effecten van opleidingen in het kader van veiligheid zijn duidelijk. Werknemers komen vaak zelfverzekerder en gemotiveerder terug van een cursus en blijken meer inzicht te hebben in hun werk en in de risico's die zij lopen.

Investeren

Naleven van de Arbowet betekent geld investeren in onder meer de werkzaamheden van de arbodienst en het uitvoeren van het plan van aanpak. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat 19 procent van de bedrijven geld heeft gereserveerd voor het verbeteren van arbeidsomstandigheden. Het meeste geld wordt uitgegeven aan het inwinnen van adviezen bij derden (54 procent van de bedrijven). Iets minder bedrijven (52 procent) geeft geld uit ter verbetering van gebouw of machines; 48 procent van de bedrijven besteedt geld aan de aanschaf van persoonlijke beschermingsmiddelen. En van alle bedrijven geeft 38 procent aan dat zij het afgelopen jaar duurdere investeringen hebben gedaan dan wanneer geen rekening was gehouden met de arbeidsomstandigheden. Investeringsmiddelen die in dit kader zijn genoemd: ergonomisch verantwoord meubilair, machines die minder lawaai maken, speciale stoelen in auto's en betere luchtbehandelingssystemen.

Verantwoordelijk

Het moet minder vaak voorkomen dat werknemers in risico's werken, zo staat te lezen in de Arbobalans '98. Om dat te bereiken noemt de overheid het haar verantwoordelijkheid te zorgen voor een basis met wetgeving, voorlichting en financiering van wetenschappelijk onderzoek. Daarnaast heeft de AI een controlerende en signalerende rol, moeten instellingen knelpunten registreren en onderzoeken en oplossingen aandragen, arbodiensten adviseren, verzekeraars en uitvoeringsinstellingen stimuleren, moeten cao-partijen afspraken maken en werkgevers en werknemers zich in het eigen bedrijf verder inzetten. Voor het realiseren van die verantwoordelijkheden zijn cijfers nodig. Met de Arbobalans '98, en de daarbij behorende rapporten, denkt SZW een stap verder te zijn met het verkrijgen van inzicht in de arbozorg in Nederland. ►

> met als gevolg dat ook meer wordt nagedacht over arbeidsomstandigheden.

Milieuzorgsystemen hebben nog geen plaats gevonden in het middelgroot bedrijf. Van alle bedrijven geeft 14 procent aan te beschikken over een milieuzorgsysteem (nijverheid 18 procent, handel en dienstverlening ieder 11 procent). Overigens is het begrip milieuzorgsysteem heel breed geïnterpreteerd. Het scheiden van afval wordt door sommige bedrijven ook gezien als een milieuzorgsysteem.

Het geringe aantal bedrijven met aandacht voor milieuzorg meldt wel dat dit systeem een positief effect heeft op de arbeidsomstandigheden. Zo wordt er beter omge-

sprongen met gevaarlijke stoffen (minder gebruik en meer aandacht voor opslag).

Naast de kwaliteits- en milieuzorgsystemen geeft 6 procent van de werkgevers aan een ander zorgsysteem te hanteren. Vaak gaat het om het Veiligheidscertificaat Aannemers (VCA). Ook andere systemen blijken een positieve werking te hebben op de arbeidsomstandigheden, met name wat betreft de veiligheid.

Bedrijven in nijverheid, handel en dienstverlening geven ook aan dat eigen projecten leiden tot verbetering van product of productiewijze. Het gaat hier met name om cursussen. Als voorbeelden noemen zij: telefoontraining, slipcursus, cursus tillen,